

інтелектуально-емоційну естетичну оцінку у поетичному тексті, зумовлює моделювання двох складників у їхній структурі: поняттєво-ціннісного й образно-ціннісного.

Список літератури

1. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04 / Лариса Іванівна Белехова. — К., 2002. — 476 с.
2. Головня А. В. Лінгвокультурний простір художньої прози Редьярда Кіплінга: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04 / Алла Василівна Головня. — Донецьк, 2008. — 215 с.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс: [монография] / Владимир Ильич Карасик. — Волгоград: Перемена, 2002. — 477 с.
4. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Дмитрий Сергеевич Лихачев // Известия АН России. Серия "Литературы и языка". — 1993. — Т. 52. — № 1. — С. 2–9.
5. Недайна І. В. Номінативний простір "Ігровий вид спорту" в сучасній англійській мові: лінгвокогнітивний та лінгвокультурний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / І. В. Недайна. — К., 2004. — 19 с.
6. Никитина С. Е. О концептуальном анализе в русском народном сознании / Серафима Евгеньевна Никитина // Понятие судьбы в контексте разных культур. — М.: Наука, 1994. — С. 130–142.
7. Ніконова В. Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз: дис. доктора філол. наук: 10.02.04 / Віра Григорівна Ніконова. — К., 2008. — 558 с.
8. Пилипенко Р. С. Інституційний комунікативний простір Німеччини (фахова мова економіки): дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04 / Ростислав Євгенович Пилипенко. — К., 2007. — 426 с.
9. Потапенко С. І. Орієнтаційний простір сучасного англійського медіа-дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу): дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04 / Сергій Іванович Потапенко. — К., 2008. — 480 с.
10. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики: [монография] / Анатолий Миколайович Приходько. — Запоріжжя: Прем'єр, 2008. — 332 с.
11. Старовойтова Х. В. Архетип матері в сучасній французькій драмі: лінгвокогнітивний аспект: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.05 / Христина Володимирівна Старовойтова. — К., 2008. — 222 с.
12. Фещенко Ю. І. Ідіоматичний простір "homo socialis" у сучасній англійській мові: лінгвокогнітивний та комунікативно-функціональний аспекти: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04 / Юлія Іванівна Фещенко. — К., 2007. — 222 с.
13. Fauconnier G. Mental Spaces: Aspects of Meaning. Construction in Natural Language / Gant du Fauconnier. — Cambridge: Cambridge Un-ty Press, 1994. — 190 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

- Blake TL — Blake, William. The Lamb. Songs of Innocence // Selected Verse. — М.: Progress Publishers, 1982. — P. 106–107.
- Coleridge EH — Coleridge S. T. Easter Holidays [Electronic reference] / Samuel Taylor Coleridge. — Access mode: http://www.love-poems.me.uk/biography_coleridge_samuel_taylor.htm
- Southey SM — Southey R. Sappho: A Monodrama [Electronic reference] / Southey Robert. — Access mode: http://allpoetry.com/Robert_Southey
- Southey VMO 1 — Southey R. The Vision of The Maid of Orleans: The First Book [Electronic reference] / Southey Robert. — Access mode: http://allpoetry.com/Robert_Southey

С. Вискушенко
(Житомир)

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПОНЯТЬ *ФАХОВА МОВА* ТА *ЗАГАЛЬНОЖИВАНА МОВА*

Розглянуто основні наукові підходи сучасної лінгвістики до вивчення питання диференціації понять фахова мова та загальноживана мова. Зокрема, викладено інформацію про загальні особливості кожного з напрямів та встановлено їхні відмінні ознаки й недоліки.

Ключові слова: фахова мова, загальноживана мова, термін, загальноживана лексика.

Рассмотрены основные научные подходы современной лингвистики к изучению вопроса дифференциации понятий профессиональный язык и общеупотребительный язык. В частности, изложена информация об общих особенностях каждого направления, установлены их отличительные признаки и недостатки.

Ключевые слова: профессиональный язык, общеупотребительный язык, термин, общеупотребительная лексика.

The given article is devoted to the major modern linguistic scientific approaches to the differentiation of such notions as "professional language" and "general language". In particular, general peculiarities of each trend are under analysis. Much attention is paid to their distinctive characteristics.

Key words: professional language, general language, term, general vocabulary.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці все більше активізується інтерес до вивчення фахових мов різних наук. За визначенням Л. Гофмана, диференціація понять фахова мова та загальноновживана – це “питання питань у дослідженні фахових мов” [11, с. 48]. Ця проблема складна й далека від однозначного вирішення, не дивлячись на значну кількість робіт, у яких так чи інакше порушувалося питання співвідношення фахової та загальноновживаної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Грунтовні теоретичні та практичні аспекти вивчення фахової мови як лінгвістичного феномену, на які ми спираємося у своєму дослідженні, розкриті в роботах А. С. Герда, Л. Гофмана, Т. Р. Кияка, В. М. Лейчика, Е. Ф. Скороходька, М. Vrekke, R. Pelka та багатьох інших термінознавців.

Мета статті полягає у виокремленні низки диференційних ознак фахової та загальноновживаної мови.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що незважаючи на стійкий інтерес мовознавців до лінгвістики фахових мов, навряд чи можна говорити сьогодні про існування завершеної загальної теорії фахових мов.

Виклад основного матеріалу. Аналіз досліджень з питання співвідношення понять “фахова мова” і “загальноновживана мова” дає можливість говорити, що основним недоліком майже всіх наукових доробків є невизначеність категорії загальноновживана мова, яка в більшості випадків або “вислизає”, або сприймається, так би мовити, як сама собою зрозуміла. Більше того, як свідчить аналіз досліджень [1; 11; 12], не існує однорідності й щодо самого терміна “загальноновживана мова”. Автори використовують розмаїття еквівалентів, а саме: “стандартна мова”, “загальна мова”, “розмовна мова” тощо. Вважаємо, що недостатня “суворість” у власне авторському терміновживанні та намагання ухилитися від подання власної дефініції центральним поняттям і є головною перешкодою висвітлення цього питання. Отже, під загальноновживаною мовою в роботі розуміється сукупність усіх мовних засобів, не обумовлених жодною спеціальною сферою знання, які відображають понятійний апарат більшості носіїв певної мови та застосовуються з метою досягнення розуміння в повсякденному житті.

Проаналізувавши лінгвістичну літературу з означеної проблематики [3; 4; 6; 9; 10; 11; 12; 13], цікавим видається і той факт, що хоча майже всі лінгвісти не заперечують незалежного існування фахової та загальноновживаної мови, однак, з приводу кореляції цих понять у різних лінгвістичних школах світу ведуться дискусії. Так, за визначенням представників одного погляду, всі фахові мови є елементами загальноновживаної, а межі фахової мови чітко обумовлені в складі загальноновживаної мови. Іншими словами, фахова мова є підпорядкованою загальноновживаній мові [13, с. 25–26]. Суть іншого підходу полягає в тому, що демаркаційна лінія загальноновживаної мови суворо пролягає в середині фахової, тобто загальноновживана мова підпорядковується фаховій, тому що загальноновживані вирази трапляються в межах фахової мови [9, с. 22]. Головним постулатом наступної альтернативної думки є положення про рівність, незалежність і неперетинання фахової та загальноновживаної мови. Підкреслюється, що одну й ту ж саму ідею можна виразити засобами як загальноновживаної, так і фахової мов [10, с. 31]. Маємо зауважити, що в рамках відповідних поглядів питання кореляції понять фахова та загальноновживана мови вирішується досить категорично, навіть однозначно. Отже, як бачимо, в усіх поданих підходах спостерігається тенденція до наявності чітких меж між фаховою та загальноновживаною мовами. З цією думкою важко погодитись, оскільки загальновідомим і вже доведеним фактом є те, що не існує суворих кордонів між загальною та фаховою лексикою. Більше того, між фаховою та загальноновживаною мовами відбувається певна взаємодія, має місце взаємний обмін між лексикою цих двох мов. Хоча варто пам'ятати, що такий перехід відбувається за рахунок повної деформації значення – його звуження чи розширення [5; 6].

Таким чином, ми підходимо до нового, не такого радикального розуміння цієї проблеми, яке було запропоноване на противагу цим трьом поглядам. Вважаємо, що думка про тісний зв'язок, вплив і взаємопроникнення фахової та загальноновживаної мов є коректною внаслідок того, що, як зазначають науковці [4; 6; 7; 11], і фахова, і загальноновживана мови є підпорядкованими та базуються на загальнонаціональній мові, яка, у свою чергу, є джерелом їхнього розвитку, тому відбувається постійний взаємообмін між одиницями фахової та загальноновживаної мов. Іншими словами, під час процесів термінологізації та детермінологізації частина мовних одиниць використовується як у загальноновживаній, так і у фаховій мовах. На

позначення таких лексичних одиниць застосовують термін “консубстанціональні слова” – “слова та словосполучення, які одночасно функціонують як елементи загальноновживаної лексики і як фахові одиниці внаслідок термінологізації та детермінологізації” [7, с. 36]. Щодо самого питання різниці між поняттями фахової та загальноновживаної мови, то найбільш істотне та коректне розв’язання цієї проблеми було розроблено та запропоновано В. М. Лейчиком, який виходить із припущення, що хоча і фахова мова, і загальноновживана є підсистемами загальнонаціональної мови, між ними існують принципові відмінності. Відповідно до цього, автор визначає наступні диференціальні ознаки понять фахова та загальноновживана мова: 1) загальноновживана мова є первинною, а всі фахові мови вторинними; 2) загальноновживана мова практично не обумовлюється сферою свого використання, а кожна фахова мова обумовлюється своїм фахом; 3) загальноновживана мова складається стихійно, а при формуванні фахових мов значну роль відіграє свідомий момент; 4) загальноновживана мова природна повною мірою, а у фахових мовах присутні штучні елементи як у лексичних ті словотворчих одиницях, так і в будові речень [6, с. 11].

На наш погляд, таке тлумачення проблеми диференціації понять загальноновживана мова та фахова мова є логічним і таким, що не викликає сумніву. Оскільки виникнення нової галузі знань супроводжується утворенням фахової мови на базі національної. Тези щодо свідомого та штучного характерів формування фахових мов і обумовлення сфери свого вживання є абсолютно релевантними, тому що значення лексичних одиниць у загальноновживаній мові складаються протягом століть, а у фахових мовах вони можуть бути довільно змодельовані (згідно із загальноприйнятими вимогами) і віднесені до певних одиниць фахової мови. До того ж, виникнення цих лексичних одиниць відрізняється штучним характером і обумовлюється сферою свого використання, тобто застосовується в різних комунікативних ситуаціях. Під час професійного спілкування здебільшого апелюють до фахових мов, а в повсякденному спілкуванні звертаються до загальноновживаної мови.

Крім того, необхідно звернути увагу на те, що відмінність між цими двома поняттями проявляється також і на рівні структури текстів. Як зазначає Т. Р. Кияк, фахові тексти мають свою специфіку побудови: 1) дієслово втрачає своє часове співвідношення і вживається здебільшого в теперішньому часі; 2) дієслово вживається часто в пасивному стані; 3) дієслово як вид слова відіграє відносно меншу роль; 4) іменник відіграє важливу роль; 5) однина вживається частіше, ніж множина; 6) прикметник вживається відносно часто [4, с. 138-139].

Насамкінець, не варто забувати, що диференційні ознаки понять фахова та загальноновживана мова простежуються і на лексико-семантичному рівні: 1) основною лексичною та понятійною одиницею фахової мови виступають терміни, а загальноновживаної – загальноновживані слова, тобто які не пов’язані із жодною галуззю знань чи діяльністю, відображають понятійний апарат, що присутній у повсякденному житті всіх освічених користувачів певною мовою; 2) значенням загальноновживаних лексичних одиниць притаманні явища синонімії, полісемії, омонімії, які вважаються позитивними виявами законів розвитку лексичної системи певної мови, а фахові лексичні одиниці повинні мати лише одне значення та один еквівалент у межах відповідної галузі, тому у фаховій мові процеси синонімії, полісемії, омонімії є небажаними, адже ускладнюють професійне спілкування; 3) значення загальноновживаних лексичних одиниць часто бувають розмиті, емоційно та експресивно забарвлені, а фахові одиниці, як правило, не передають експресії [2; 4; 5; 6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, можна зробити висновок, що поняття фахової та загальноновживаної мови не отожднюються, а розрізняються, певною мірою протиставляються, але не розриваються як явища різного характеру. Отже, протиставлення цих величин носить доволі відносний характер, оскільки вони мають один фундамент – загальнонаціональну мову. Цілком зрозуміло, що сутність питання диференціації понять фахова мова та загальноновживана не вичерпується наведеними тут положеннями. Проте вважаємо, що і цей далеко неповний огляд дозволить зрозуміти характер взаємовідношень цих двох понять і надасть можливість сфокусувати увагу лінгвістів на досконалому описі фахових мов.

Список літератури

1. Авербух К. Я. Общая теория термина / К. Я. Авербух. – Иваново : Изд-во Ивановского гос. ун-та, 2004. – 252 с.
2. Гринев С. В. Введение в терминоведение / С. В. Гринев. – М. : Изд-во Московский лицей, 1993. – 309 с.

3. Д'яков А. С. Основи термінотворення : семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : Видавничий дім “KM Academia”, 2000. – 216 с.
4. Кияк Т. Р. Фахові мови як новий напрям лінгвістичного дослідження / Т. Р. Кияк // Іноземна філологія : зб. наук. праць. – Л. : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2009. – Вип. 121. – С. 138–141.
5. Кудашев И. С. Проектирование переводческих словарей специальной лексики / И. С. Кудашев. – Helsinki : Helsinki University Print, 2007. – 443 с.
6. Лейчик В. М. Терминоведение. Предмет, методы, структура / В. П. Лейчик. – [2-е издание, исправленное и дополненное] – М. : URSS, 2006. – 254 с.
7. Лейчик В. М. Общая типология и многоаспектные классификации специальной лексики / В. М. Лейчик // Терминология и знание : сб. науч. трудов. – М. : Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН, 2009. – С. 28–48.
8. Никулина Е. А. Взаимодействие и взаимовлияние терминологии и фразеологии современного английского языка / Е. А. Никулина. – М. : Прометей, 2004. – 223 с.
9. Baumann K.-D. Integrative Fachtextlinguistik / K.-D. Baumann. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1992. – 266 S.
10. Brekke M. LSP Lexicography and Terminology : a Complementary View / M. Brekke // 12th European Symposium on Language for Special Purposes. – Bolzano; Bozen, 1999. – P. 31–38.
11. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung / L. Hoffmann. – [2 Auflage. Durchges]. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1985. – 307 S.
12. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung. Berlin 1976, 1. Aufl. 1987 (Sammlung Akademieverlag 44 Sprache) In : Lothar Hoffmann, Fachsprachen und Gemeinsprache: Fachsprachen: ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft = Languages for special purposes / hrsg. von L. Hoffmann. – Berlin – New York, 1998 – 1379 S.
13. Möhn D., Pelka R. Fachsprachen. Eine Einführung. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag GmbH. and Co. KG, 1984. – S. 25–27.

Т. Галай
(Івано-Франківськ)

СФЕРИ-ДЖЕРЕЛА МЕТАФОРИЧНИХ ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ ГЕОЛОГІЇ

У статті розглядається метафора як основний різновид вторинної номінації в аспекті лінгво-когнітивного підходу та досліджуються основні сфери-джерела метафоричних термінів у англійській фаховій мові геології.

Ключові слова: метафора, геологія, термін, сфера-джерело.

В статье рассматривается метафора как основная разновидность вторичной номинации в аспекте лингво-когнитивного подхода и исследуются основные сферы-источники метафорических терминов в английском профессиональном языке геологии.

Ключевые слова: метафора, геология, термин, сфера-источник.

The article deals with a metaphor as a basic type of conveying a secondary meaning in the cognitive aspect and investigates the basic sphere-sources of metaphorical terms in the English LSP of geology.

In the last few years there has been a growing interest in terminological metaphors used in different LSPs: A.P. Chudinov (economics), H.P. Datsyshyn (politics), O.A. Lytvynko (machine-building), M.A. Symonenko (medicine) and others. The cognitive aspect of metaphorical nomination wasn't the object of the special analysis in the English geological terminology and predetermines actuality of this work.

The main purpose of the article is to study the cognitive features of metaphorical nomination in the English LSP of geology. Particular attention is paid to the identification and analysis of the main sphere-sources of geological metaphorical terms.

Based on the approach presented in the article, metaphorization is defined as the interaction of two cognitive structures: "source" (source domain) and "target" (target domain). Source domain is a more specific knowledge obtained by people in their interaction with reality. Target domain is a less specific, less definite knowledge, namely "knowledge by definition".

Our study reveals that the main sphere-source of terminological metaphors in the English LSP of geology includes anthropomorphic metaphors, which are formed after associative likeness to human body and internal organs. Actual for geological terminology is a natural metaphor that combines terms of the world of fauna and flora. Separate large sphere-source of metaphorical nomination is presented by architectural metaphors and artifacts including gastronomic, textile and transport metaphors. The smallest group of metaphoric terms is represented by social metaphors (keywords from the economic sphere, military terms, names of artistic concepts, religion), mythological and meteorological metaphors.